

به نام خدا

حمل و نقل بین المللی

نویسنده

دکتر رحیم محترم

و

مهرداد وثوق

شرکت چاپ و نشر بازرگانی

وابسته به مؤسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی

تهران ۱۳۹۸

سرشناسه:
عنوان و نام پدیدآور:
مشخصات نشر:
مشخصات ظاهری:
شابک:
وضعیت فهرست‌نویسی:
موضوع:
شناسه افزوده:
شناسه افزوده:
رده بندی کنگره:
رده بندی دیویی:
شماره کتابشناسی ملی:

محقق: محترم فلائی، رحیم، ۱۳۶۰ -
حمل و نقل بین‌المللی؛ دکتر رحیم محترم و مهرداد موقی
تهران: شرکت چاپ و نشر بازگانی، ۱۳۹۸.
۱۹۲ ص.
۹۷۸-۹۶۴-۴۶۸-۶۹۵-۵
قیپا
Transportation
موقی، مهرداد، ۱۳۶۸ -
شرکت چاپ و نشر بازگانی
HE۱۵۱/م۳ ۸ ۱۳۹۸
۳۸۸
۵۶۳۴۲۵۷

شرکت چاپ و نشر بازگانی

وابسته به مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازاریابی

حمل و نقل بین‌المللی
دکتر رحیم محترم و مهرداد موقی

طراح جلد: پاشا دارابی
صفحه‌آرا: سیده سمانه حسن‌زاده
چاپ اول: بهار ۱۳۹۸
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
قیمت: ۳۶۰۰۰ تومان
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۴۶۸-۶۹۵-۵
لیتوگرافی، چاپ و صحافی: شرکت چاپ و نشر بازگانی

«کلیه حقوق محفوظ و مخصوص شرکت چاپ و نشر بازگانی است.»

نشانی: تهران، خیابان کارگر شمالی، بالاتر از بلوار کشاورز، نبش کوچه همدان،
شماره ۱۲۰۴ | تلفن: ۶۶۹۳۹۳۲۹ - ۰۲۱
ایمیل: info@cpcp.ir

WWW.CPPC.IR

مقدمه

تاریخ حمل و نقل مری، روبرو زندگی انسان دارد. همراه با تکامل بشر و پیشرفت تمدن و دانش، صنعت حمل و نقل نیز تکامل یافته به طره که بشر از طریق راه رفتن، به دوش کشیدن، به کار گرفتن و اهلی کردن حیوانات، استفاده از پرچ و ابزار ساده، قطار، خودرو، کامیون، هواپیما و دیگر وسایل پیشرفته تر حمل و نقل، در صدد تامین نیازهای مربوط به جابجایی خود و کالاها برآمده است. حمل و نقل امروزه یکی از مهم ترین مراحل بازرگانی بین المللی به شمار می رود و وجود کتب و منابع تخصصی در این باب اهمیت بالایی دارد. متخصصین صنعت حمل و نقل که در در سال های گذشته کتب و منابع ارزشمند متعددی را با در نظر داشتن شرکت های تخصصی حمل و نقل به عنوان مخاطب تالیف نموده اند. با این حال وجود منبعی که با نگرش پاسخگویی به نیازهای واردکنندگان و صادرکنندگان کشور در حوزه حمل و نقل باشد ضروری بود. این موضوع همراه با نیت تکمیل مجموعه کتب تخصصی چاپ شده، ما را بر آن داشت تا کتاب حاضر را گردآوری و تالیف نماییم. با توجه به نیت تجار ارجمند کشور و نیاز به متون خلاصه و در عین حال فنی، ۱۸ ماه جست و جو و مطالعه چندین هزار صفحه مطلب انگلیسی و فارسی انجام شد. نسخه اولیه کتاب حاضر در حدود ۴۰۰ صفحه تنظیم و نهایتاً تلخیص و انتخاب نهایی، کتاب در ۱۸۳ صفحه آماده آرایه به چاپ و نشر بازرگانی گردید.

در این کتاب تلاش شده موضوعات و مفاهیم مربوط به حمل و نقل بین المللی به صورت نظام مند و کاربردی در اختیار مطالعه کنندگان قرار بگیرد. کتاب حاضر مشتمل بر ۷ فصل می باشد که در ادامه هر فصل به صورت اجمالی معرفی می گردد.

در فصل اول با عنوان "مقدمه، تاریخچه و آشنایی با نهادهای داخلی و بین المللی حمل و نقل"، تلاش شده تا ضمن بررسی اجمالی تاریخچه حمل و نقل، انواع شرکت های فعال در این حوزه و نهادهای ملی و بین المللی مهم در این صنعت را معرفی نماییم.

در نهایت از راهنمایی‌های همکاران ارجمند در چاپ و نشر بازگانی بویژه جناب آقای دکتر حسن پور مدیر عامل محترم چاپ و نشر، سرکار خانم سعید لوجیهت هماهنگی مراحل چاپ، سرکار خانم سیده سمانه حسن زاده جهت صفحه آرایی و آقای پاشا دارابی جهت طراحی جلد تشکر و قدردانی می‌نماییم.

با احترام

دکتر رحیم محترم

مهرداد موثق

www.ketab.ir

فهرست مطالب

۱۵	فصل اول: مقدمات، تاریخچه و آشنایی با حمل و نقل بین‌المللی و نهادهای داخلی
۱۵	۱-۱. مقدمات
۱۶	۲-۱. تاریخچه حمل و نقل
۱۸	۳-۱. جنبه‌های حمل و نقل
۱۹	۴-۱. آشنایی با انواع شرکت‌های فعال در بخش حمل و نقل
۱۹	۱-۴-۱. شرکت حمل‌کننده (کری)
۱۹	۲-۴-۱. شرکت فورواردر
۲۰	۳-۴-۱. شرکت نماینده
۲۰	۴-۴-۱. شرکت متصدی حمل بدون سیله (NVOCC)
۲۱	۵-۱. آشنایی با نهادهای ملی در چهار زویش حمل
۲۱	۱-۵-۱. سازمان هواپیمایی کشوری
۲۱	۲-۵-۱. شرکت راه‌آهن ایران (رجا)
۲۱	۳-۵-۱. سازمان بنادر و دریانوردی ایران
۲۲	۴-۵-۱. سازمان راهداری و حمل و نقل جاده‌ای
۲۳	۶-۱. آشنایی با نهادهای بین‌المللی در چهار روش حمل و نقل
۲۳	۱-۶-۱. اتحادیه بین‌المللی حمل و نقل جاده‌ای (ایرو)
۲۴	۲-۶-۱. فدراسیون بین‌المللی اتحادیه‌های شرکت‌های حمل بین‌المللی (ایاتا)
۲۵	۳-۶-۱. فدراسیون بین‌المللی راه‌ها (IRF)
۲۵	۴-۶-۱. سازمان بین‌المللی دریانوردی
۲۶	۵-۶-۱. انجمن بین‌المللی حمل و نقل هوایی (یاتا)
۲۷	۶-۶-۱. سازمان بین‌المللی هواپیمایی کشوری (ایکائو)
۲۸	۷-۶-۱. سازمان همکاری راه‌آهن
۲۹	۸-۶-۱. اتحادیه بین‌المللی راه‌آهن‌ها
۳۱	فصل دوم: ۲. بررسی و انتخاب انواع روش‌ها و مسیرهای حمل بین‌المللی
۳۱	۱-۲. آشنایی با انواع روش‌های حمل بین‌المللی
۳۱	۱-۱-۲. حمل دریایی
۳۲	مزایای حمل و نقل با کشتی
۳۳	۲-۱-۲. حمل جاده‌ای

۳۳	برخی از مزایای حمل و نقل زمینی جاده‌ای
۳۴	۳-۱-۲. حمل ریلی
۳۴	مزایای حمل و نقل ریلی
۳۴	۳-۱-۲. حمل هوایی
۳۵	برخی از مزایای حمل و نقل هوایی
۳۶	۲-۲. بررسی مهم‌ترین پایانه‌ها، مسیرها و وضعیت آماری وسایل حمل و نقل کشور ایران
۴۱	۳-۲. مشخصات مهم‌ترین مبادی حمل و نقل ایران
۴۱	۳-۲-۱. فرودگاه امام خمینی
۴۱	۳-۲-۲. بندر شهید رجایی
۴۲	۳-۲-۳. بندر امام خمینی
۴۲	۳-۲-۴. بندر کیرآباد
۴۳	۳-۲-۵. ترک سرخس
۴۳	۳-۲-۶. گمک باز
۴۴	۳-۲-۴. کریدور حمه و نقل
۴۴	۳-۲-۱. انواع کریدورهای حمل و نقل
۴۴	۳-۲-۲. کریدورهای بین‌المللی عبوری از کشور ایران
۴۶	۳-۲-۵. چارچوب انتخاب روش حمل و نقل مؤثر بر آن
۴۷	۳-۵-۱. مبحث دسترسی
۴۷	۳-۵-۲. مبحث هزینه
۴۷	۳-۵-۳. مبحث زمان
۴۸	۳-۵-۴. مبحث ریسک
۴۸	۳-۵-۵. مبحث اقتصادی بودن
۵۱	فصل سوم: ۳. آشنایی با فرایند حمل و نقل در ایران
۵۱	۳-۱. مقدمه
۵۱	۳-۲. استعلام قیمت حمل توسط خریدار و فروشنده از شرکت‌های حمل
۵۲	۳-۳. انتخاب شرکت حمل
۵۳	۳-۴. انتخاب قاعده اینکوترمز و نهایی شدن پیش‌فاکتور
۵۳	۳-۵. صدور پیش‌فاکتور و هماهنگی مراحل بعد
۵۳	۳-۶. رزرو کانتینر و انعقاد قرارداد حمل
۵۴	۳-۷. تولید و بسته‌بندی کالا توسط فروشنده
۵۴	۳-۸. هماهنگی امور پرداخت توسط خریدار
۵۵	۳-۹. هماهنگی امور بازرسی توسط خریدار
۵۶	۳-۱۰. هماهنگی امور بیمه توسط خریدار
۵۶	۳-۱۱. هماهنگی با شرکت حمل داخلی و تحویل گرفتن کانتینر در شهر یا بندر مبدأ
۵۷	۳-۱۲. بارگیری کالا در کانتینر و حمل داخلی در کشور فروشنده
۵۷	۳-۱۳. ترخیص صادراتی و بارگیری در وسیله حمل بین‌المللی توسط فروشنده
۵۷	۳-۱۴. شروع حمل بین‌المللی
۵۷	۳-۱۵. صدور پیش‌نویس و نسخ اصلی بارنامه
۵۸	۳-۱۶. تکمیل اسناد محموله و ارسال برای خریدار توسط فروشنده
۵۸	۳-۱۷. رسیدن وسیله به مقصد

۵۸	۳-۱۸. صدور مانیفست یا فهرست بار
۵۹	۳-۱۹. صدور اعلامیه ورود
۵۹	۳-۲۰. دریافت اصل اسناد توسط خریدار
۶۰	۳-۲۱. تکمیل تعهدنامه ها و مراجعه به شرکت حمل
۶۰	۳-۲۲. ارایه چک سلامت کانتینر و سپرده دموارژ مجوز ورود موقت کانتینر
۶۲	۳-۲۳. تسویه حساب با شرکت حمل و صدور ترخیصیه
۶۳	۳-۲۴. تکمیل اسناد، مراجعه به گمرک، ارایه بارنامه و قبض انبار به گمرک و ترخیص کالا
۶۴	۳-۲۵. بارگیری کانتینر یا استریپ کالا و حمل داخلی
۶۴	۳-۲۶. تخلیه کالا در محل خریدار
۶۵	۳-۲۷. برگشت کانتینر و تحویل به انبار کانتینر خالی مرز ورودی
۶۵	۳-۲۸. تسویه حساب نهایی با شرکت حمل و پس گرفتن چک سلامت کانتینر
۶۷	فصل چهارم: ۴. آشنایی با اسناد حمل
۶۷	۴-۱. بررسی اسناد به تفکیک روش حمل
۶۷	۴-۱-۱. حمل دریایی
۶۸	۴-۱-۱-۱. بارنامه دریایی
۶۸	ویژگی های بارنامه
۶۹	راهنامه دریایی
۶۹	۴-۱-۲. حمل جاده ای
۷۰	راهنامه کامیون
۷۰	۴-۱-۳. حمل ریلی
۷۰	راهنامه راه آهن
۷۱	۴-۱-۴. حمل هوایی
۷۲	نحوه تنظیم راهنامه
۷۲	انواع راهنامه هوایی
۷۲	راهنامه داخلی بارفرابر
۷۳	راهنامه اصلی خط
۷۳	راهنامه فیاتا
۷۳	۴-۲. انواع بارنامه
۷۳	انواع بارنامه دریایی
۷۳	الف. از جنبه تعداد وسیله حمل
۷۳	بارنامه دریایی مستقیم
۷۳	بارنامه حمل مرکب
۷۴	بارنامه سراسری
۷۴	ب. از جنبه موقعیت کالا
۷۴	بارنامه دریایی کالای بارگیری شده
۷۵	بارنامه دریایی کالای دریافت شده
۷۵	ج. از جنبه شرایط کالای مورد حمل
۷۵	بارنامه دریایی بدون قید یا غیرمخدوش
۷۵	بارنامه دریایی مخدوش
۷۶	د. از جنبه خدمات حمل و نقل

۷۶	بارنامه تحت خدمات منظم کشتی‌رانی
۷۶	بارنامه تحت خدمات کشتی‌رانی ترانپ
۷۶	انواع دیگر بارنامه
۷۶	بارنامه مسترگروهی
۷۷	بارنامه متصدی حمل فاقد کشتی (NVOCC)
۷۸	بارنامه ترانسشیپ
۷۸	بارنامه حمل مرکب فیاتا
۷۸	بارنامه شخص ثالث
۷۹	بارنامه ملخص
۷۹	۳-۴. ویژگی‌های بارنامه معتبر
۸۲	۴-۴. اسناد فیاتا
۸۲	۴-۴-۱. گواهی حمل فیاتا (FIATA FCT)
۸۳	۴-۴-۲. گواهی حمل فیاتا (FCP)
۸۳	۴-۴-۳. بارنامه حمل مرکب فیاتا (FBL)
۸۴	۴-۴-۴. رسید بارنامه (FWR)
۸۴	۴-۴-۵. اظهارنامه فرستنده کالای خطرناک (SDT)
۸۴	۴-۴-۶. دستور حمل فیاتا (FIATA)
۸۵	۴-۴-۷. گواهی وزن فرستنده مایع (FIATA SIC)
۸۵	۴-۴-۸. راه‌نامه غیرقابل معامله چندوجهی فیاتا (FWB)
۸۵	۴-۵. بررسی اسناد حمل از نظر قواعد و شکایات اعتبارات اسنادی
۸۶	ماده ۱۹- سند حمل برای پوشش حداقل دینارهای مختلف حمل
۸۷	ماده ۲۰- بارنامه
۸۸	ماده ۲۱- راه‌نامه دریایی غیرقابل معامله
۹۱	ماده ۲۳- سند حمل هوایی
۹۲	ماده ۲۴- اسناد حمل جاده‌ای، راه‌آهن یا آب‌راه داخلی
۹۵	فصل پنجم: ۵. انواع وسیله حمل و نقل
۹۵	۱-۵. مقدمه
۹۵	۲-۵. حمل و نقل دریایی
۹۶	۱-۲-۵. انواع طبقه‌بندی‌های کشتی
۹۶	کشتی‌های آزادپیما
۹۶	کشتی‌های خط سیری منظم
۹۷	بنج نوع طبقه‌بندی کشتی برحسب فعالیت:
۹۸	کالای فله
۹۸	فله خشک
۹۹	فله مایع
۹۹	کالاهای عمومی و نیمه فله
۹۹	دام زنده
۱۰۰	انواع خودرو
۱۰۰	الوارها و محصولات از جنس چوب
۱۰۰	کالاهای خطرناک

۱۰۰	آهن آلات
۱۰۰	کالاهای متفرقه
۱۰۱	کالای یخچالی
۱۰۸	۳-۵. انواع وسیله نقلیه ریلی
۱۰۸	۳-۵-۱. مقدمه
۱۰۸	۳-۵-۲. انواع قطارها
۱۰۹	۳-۵-۳. طبقه بندی واگن ها
۱۱۰	۳-۵-۴. واگن های باری
۱۱۰	۳-۵-۱-۴. واگن های مسقف
۱۱۰	۳-۵-۲-۴. واگن های لبه کوتاه
۱۱۱	۳-۵-۳-۴. واگن های لبه بلند
۱۱۲	۳-۵-۴-۴. واگن های مسطح
۱۱۲	۳-۵-۵-۴. واگن های مخزن دار
۱۱۳	۳-۵-۶-۴. واگن های بارکش
۱۱۳	۳-۵-۷-۴. واگن های یخچالی
۱۱۴	۳-۵-۸-۴. واگن های حمل کشتی (بالاست)
۱۱۴	۳-۵-۹-۴. واگن حمل خودرو
۱۱۵	۳-۵-۱۰-۴. واگن حمل سیمان پودر
۱۱۵	۴-۵. انواع کامیون
۱۱۵	۴-۵-۱. مقدمه
۱۱۶	کشنده
۱۱۶	بارگیر
۱۱۷	۴-۵-۲. انواع بارگیر
۱۲۳	۵-۵. انواع هواپیما
۱۲۳	۵-۵-۱. مقدمه
۱۲۵	۵-۵-۲. تقسیم بندی هواپیماهای باری از نظر شکل بدنه
۱۲۶	۵-۵-۲-۲. پهن بیکر
۱۲۷	۵-۵-۳. تقسیم بندی هواپیماهای باری از لحاظ کارکرد
۱۲۷	۵-۵-۳-۱. هواپیماهای سبک
۱۲۷	۵-۵-۳-۲. هواپیماهای باری نظامی
۱۲۸	۵-۵-۳-۳. هواپیماهای باری / حمل غیرنظامی
۱۲۸	۵-۵-۳-۴. هواپیماهای باری آموزشی
۱۲۹	۵-۵-۳-۵. هواپیماهای مرسولات پستی و تدارکاتی
۱۳۱	فصل ششم: ۶. کانتینر
۱۳۱	۶-۱. مقدمه
۱۳۱	۶-۲. تاریخچه و توسعه حمل و نقل کانتینری
۱۳۵	۶-۳. تعریف کانتینر
۱۳۶	۶-۴. مزایا و معایب کانتینر
۱۳۶	۶-۴-۱. معایب حمل و نقل کانتینری
۱۳۶	۶-۴-۲. مزایای حمل و نقل کالا توسط کانتینر

۱۳۷	۵-۶. اطلاعات کانتینر.....
۱۳۷	۱-۵-۶. واحد شمارش کانتینر.....
۱۳۸	۲-۵-۶. شناسائی کانتینر.....
۱۳۹	۳-۵-۶. اطلاعات اضافی.....
۱۳۹	۱-۳-۵-۶. کد کشور.....
۱۳۹	۲-۳-۵-۶. پلاک کنوانسیون کانتینر ایمن.....
۱۴۰	۳-۳-۵-۶. وزن.....
۱۴۲	۶-۶. اندازه کانتینر.....
۱۴۲	۷-۶. طبقه‌بندی کانتینر.....
۱۴۳	۱-۷-۶. کانتینرهای پرو خالی.....
۱۴۳	۲-۷-۶. کانتینرهای استاندارد و غیراستاندارد.....
۱۴۳	۳-۷-۶. کانتینر یخچالی و غیر یخچالی.....
۱۴۳	۴-۷-۶. کانتینرهای ایمن خطرناک و غیر خطرناک.....
۱۴۳	۸-۶. انواع کانتینر.....
۱۴۴	۱-۸-۶. کانتینر خشک.....
۱۴۷	۲-۸-۶. کانتینر روباز.....
۱۴۸	۳-۵-۶. کانتینر بغل باز.....
۱۴۹	۴-۸-۶. کانتینر یخچالی.....
۱۵۱	۵-۸-۶. کانتینر خوابیده.....
۱۵۲	۶-۸-۶. کانتینر پلت فرم.....
۱۵۳	۷-۸-۶. کانتینر مخصوص حمل کالای فله‌ای (bulk Cargo).....
۱۵۳	۸-۸-۶. کانتینر تاشو.....
۱۵۴	۹-۸-۶. کانتینر تانکر.....
۱۵۵	۱۰-۸-۶. کانتینر تهویه ای.....
۱۵۶	۱۱-۸-۶. کانتینر مخصوص حمل قیر.....
۱۵۷	۱۲-۸-۶. کانتینرهای سفارشی و ویژه.....
۱۵۸	۱۳-۸-۶. کانتینرهای بدنه متحرک.....
۱۵۸	۱۴-۸-۶. کانتینرهای همه منظوره.....
۱۵۹	۱۵-۸. کانتینر توئل.....
۱۵۹	۱۶-۸-۶. کانتینر حامل خودرو.....
۱۶۰	۱۷-۸-۶. کانتینر نیم ارتفاع.....
۱۶۱	فصل هفتم: ۷. کنوانسیون‌های بین‌المللی حمل و نقل.....
۱۶۱	۱-۷. کنوانسیون‌های جاده‌ای.....
۱۶۱	۱-۱-۷. کنوانسیون گمرکی مربوط به حمل و نقل بین‌المللی کالا در جاده‌ها تحت کارنه تیر.....
۱۶۳	۲-۱-۷. کنوانسیون حمل و نقل بین‌المللی از طریق جاده (سی‌ام‌آر).....
۱۶۴	۳-۱-۷. کنوانسیون گمرکی درباره ورود موقت وسایل نقلیه شخصی (کارنه دو پاساژ).....
۱۶۵	۴-۱-۷. کنوانسیون کارت سبز.....
۱۶۵	۵-۱-۷. کنوانسیون حمل و نقل جاده‌ای کالا و محصولات خطرناک ADR.....
۱۶۷	۶-۱-۷. کنوانسیون گمرکی درباره دفترچه «آت‌آ» برای ورود موقت.....
۱۶۸	۷-۱-۷. کنوانسیون بین‌المللی یکسان‌سازی کنترل‌های مرزی مربوط به حمل کالا.....

۱۶۹	۸-۱-۷. موافقت نامه ترانزیت تجاری سازمان همکاری اقتصادی (اگو)
۱۷۰	۲-۷. کنوانسیون های حمل و نقل دریایی
۱۷۰	۱-۲-۷. قانون هارتر
۱۷۰	۲-۲-۷. کنوانسیون لاهه
۱۷۱	۳-۲-۷. کنوانسیون ویزی
۱۷۱	۴-۲-۷. کنوانسیون لاهه-ویزی
۱۷۲	۵-۲-۷. کنوانسیون هامبورگ
۱۷۳	۶-۲-۷. کنوانسیون روتردام
۱۷۴	۷-۲-۷. کنوانسیون یورک آنتورپ
۱۷۵	۸-۲-۷. کنوانسیون بین المللی خط شاهین کشتی ها
۱۷۵	۹-۲-۷. کنوانسیون های مربوط به مقررات بین المللی جلوگیری از تصادم در دریا
۱۷۶	۱۰-۲-۷. کنوانسیون بین المللی ایمنی جان اشخاص در دریا (سولاس)
۱۷۷	۱۱-۲-۷. کنوانسیون بین المللی تجسس و نجات دریایی (سار)
۱۷۸	۱۳-۲-۷. کنوانسیون بین المللی جلوگیری از آلودگی دریا ناشی از کشتی ها (۷۸/۷۳ ماریل)
۱۷۸	۱۴-۲-۷. کنوانسیون بین المللی تأسیس صندوق بین المللی جبران خسارت (فاند)
۱۷۹	۳-۷. کنوانسیون های حمل و نقل دریایی
۱۷۹	۱-۳-۷. کنوانسیون هوایی بین المللی کشوری (شیکاگو)
۱۸۰	۲-۳-۷. کنوانسیون گوادالاهارا
۱۸۰	۳-۳-۷. کنوانسیون مربوط به یکسان کردن برخی مقررات حمل و نقل هوایی بین المللی (ورشو)
۱۸۱	۴-۳-۷. پروتکل گواتمالا
۱۸۲	۵-۳-۷. کنوانسیون در مورد جلوگیری از اعمال غیرانونی علیه امنیت هوایی کشوری (مونترال)
۱۸۳	۴-۷. کنوانسیون های دریایی
۱۸۳	۱-۴-۷. مقاله نامه بین المللی مربوط به حمل و نقل کالا با راه آهن
۱۸۴	۲-۴-۷. مقاله نامه بین المللی مربوط به حمل و نقل مافروتنه با راه آهن
۱۸۵	۳-۴-۷. مقاله نامه مربوط به حمل و نقل بین المللی با راه آهن